

ỨNG DỤNG ĐẶC ĐIỂM TẠO HÌNH VÀ HOA TIẾT TRANG TRÍ GÓM SỨ BÁT TRÀNG TRONG THIẾT KẾ TRANG PHỤC DẠ HỘI

NGUYỄN THỊ THU HÀNG, NGUYỄN MẬU TÙNG*, MAI CẨM TÚ, LƯƠNG THỊ TUYẾT,
HOÀNG THỊ MỸ LÝ

Khoa Công Nghệ May – Thời Trang, Trường Đại Học Công Nghiệp Thành Phố Hồ Chí Minh

*Tác giả liên hệ: nguyenmautung@iuh.edu.vn

DOIs: <https://doi.org/10.46242/jstiuh.v69i03.5129>

Tóm tắt. Bài báo trình bày kết quả nghiên cứu loại hình và đề tài trang trí trên gốm sứ Bát Tràng ứng dụng thiết kế trang phục dạ hội nữ. Hình dáng và họa tiết trên gốm sứ đã được nhóm nghiên cứu phân tích, lựa chọn và tạo hình về đường nét, bố cục... Từ đó sáng tạo thành bộ sưu tập trang phục dạ hội sang trọng, độc đáo và phong cách riêng. Các chi tiết của trang phục sẽ được dựng phom bằng phương pháp vẽ rập 2D và kỹ thuật draping 3D trên manocanh. Những thiết kế này là sự kết hợp tinh tế giữa nghệ thuật truyền thống và hiện đại giúp duy trì, gìn giữ và phát triển giá trị văn hóa đặc sắc của Việt Nam.

Từ khóa. Đặc điểm tạo hình, Hoa văn trang trí, Trang phục dạ hội, gốm sứ Bát Tràng.

1. GIỚI THIỆU

Gốm sứ Bát Tràng là một trong những di sản văn hóa của Việt Nam. Những họa tiết trên đó thường lấy cảm hứng từ thiên nhiên, văn hóa và truyền thống dân gian. Chúng mang nét đẹp và giá trị văn hóa đặc trưng của người Việt. Là một trong những nghề truyền thống nổi tiếng, nghề làm gốm sứ Bát Tràng đã được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Cảm hứng từ gốm sứ luôn là cảm hứng bất tận về mặt nghệ thuật, hội họa và thời trang. Với nghệ thuật gốm sứ dưới tay nghệ nhân đã biến hoá thành những món đồ trang trí nghệ thuật, cầu kỳ, độc đáo, mới lạ. Vào tay nhà họa sĩ những sản phẩm gốm sứ trở thành một kiệt tác. Và một điều không thể không nói tới gốm sứ luôn là cảm hứng dồi dào cho các nhà thiết kế thời trang.

Gốm sứ Bát Tràng từng được sử dụng để tạo ra các vật dụng trang trí, đồ nội thất và đồ gia dụng. Tuy nhiên, trong những năm gần đây, các nhà thiết kế thời trang đã bắt đầu nhìn thấy tiềm năng của nghệ thuật trên gốm sứ Bát Tràng trong việc tạo ra những thiết kế trang phục độc đáo và sáng tạo. Họa tiết trên gốm sứ Bát Tràng thường có những đường nét tinh tế, màu sắc tươi sáng và ý nghĩa sâu sắc. Có nhiều nhà thiết kế đã khắc họa ý tưởng đó lên trang phục như Adrian Anh Tuấn với bộ sưu tập “Thong dong”, “Hương sắc Việt Nam” của Đoàn Thu Uyên, Áo dài lụa với họa tiết lấy cảm hứng từ men gốm Bát Tràng thế kỷ XV, XVI của nhà thiết kế Vũ Việt Hà...

Sau khi nghiên cứu về lịch sử hình thành và phát triển của gốm sứ Bát Tràng cũng như phân tích các khía cạnh về mặt tạo hình như kiểu dáng, hoa văn, màu sắc... nhóm tác giả nhận thấy được những giá trị văn hóa nghệ thuật độc đáo mà gốm sứ Bát Tràng đã để lại cho thế hệ xưa và nay. Sự phát triển của gốm sứ ngày càng mạnh, nhiều kiểu dáng được cách tân hiện đại, màu sắc tinh khiết. Khi được ứng dụng vào thiết kế trang phục dạ hội nữ tạo ra sự sang trọng, độc đáo và phong cách riêng theo cách tân thời và hiện đại nhất. Chính những điều này đã thôi thúc nhóm tác giả tâm huyết, đam mê hoàn thành tác phẩm nghệ thuật mang vẻ đẹp của gốm sứ Bát Tràng. Để tạo nên dấu ấn riêng cho trang phục, chúng tôi khai thác và sáng tạo bộ sưu tập thời trang dạ hội có ý tưởng từ kiểu dáng và họa tiết trang trí trên gốm sứ Bát Tràng. Những mẫu thiết kế đã được sáng tạo dựa trên quá trình điều tra khảo sát xu hướng thời trang, nhu cầu sử dụng trang phục của nhóm đối tượng nữ có độ tuổi từ 20 đến 35 tại trường đại học Công nghiệp thành phố Hồ Chí Minh.

2. CƠ SỞ LÝ THUYẾT

2.1. Nghiên cứu loại hình và đề tài trang trí trên gốm sứ Bát Tràng

Theo nghiên cứu của tác giả Lê, P.H & cs (2003) thì Bát Tràng là một làng gốm cổ truyền nổi tiếng của Việt Nam thuộc xã Bát Tràng, huyện Gia Lâm, Hà Nội, theo sử biên niên có thể coi thế kỷ XIV-XV là thời gian hình thành làng gốm Bát Tràng. Nhưng theo những tư liệu thu thập được ở Bát Tràng thì làng gốm này có thể ra đời sớm hơn. Bát Tràng là một làng gốm lâu đời có nhiều truyền thống văn hóa vừa mang

ỨNG DỤNG ĐẶC ĐIỂM TẠO HÌNH VÀ HỌA TIẾT TRANG TRÍ GỐM BÁT TRÀNG...

những sắc thái cộng đồng chung của các làng xã vùng đồng bằng Bắc Bộ, vừa phản ánh những nét đặc thù của nghề gốm.

2.1.1 Loại hình của gốm

Dựa vào ý nghĩa sử dụng, đồ gốm Bát Tràng được phân chia loại hình như sau (Lê, P.H & cs (2003)):

- Đồ gốm gia dụng: bao gồm các loại đĩa, chậu, âu, thạp, ang, bát, chén, khay trà, ấm, điếu, nậm rượu, bình vôi, bình lọ, chổi và hũ.
- Đồ gốm dùng làm đồ thờ cúng: bao gồm các loại chân đèn, chân nến, lư hương, đỉnh, đài thờ...
- Đồ gốm sứ trang trí: như mô hình nhà, long đình, các loại tượng.

Hình 2.1. Một số sản phẩm gốm sứ Bát Tràng. (Lê, P.H & cs, 2003)

2.1.2 Trang trí

Theo Lê, P.H & cs (2003) do tính chất của các nguồn nguyên liệu tạo cốt gốm và việc tạo dáng đều làm bằng tay trên bàn xoay, cùng với việc sử dụng các loại men khai thác trong nước theo kinh nghiệm nên đồ gốm Bát Tràng có nét riêng là cốt dày, chắc và khả năng, lớp men trắng thường ngả màu ngà, đục. Bát Tràng cũng là làng gốm có các dòng men riêng từ loại men xanh rêu cùng với nâu và trắng cho đến men rạn với cốt gốm xốp có màu xám nâu.

Thế kỷ XIV-XV: Ở thời kỳ này thì đề tài trang trí chủ yếu là hoa lá như hoa mai, hoa sen, hoa dây hình sin, sóng nước... Kiểu trang trí thịnh hành vào thời điểm này là khắc chìm, sử dụng men nâu kết hợp với việc sử dụng men lam và chạm nổi.

Thế kỷ XVI: Trang trí trên đồ gốm thời kỳ này đã xuất hiện nhiều đề tài khác nhau như: rồng, phượng, ngựa, hổ phù, hoạt cảnh người, cảnh sen đứng và mây cụm, hoa cúc dây, dải lá đề và cánh sen, phong cảnh sơn thủy...

Hình 2.2a) Chân đèn 2 phần gốm Hoa lam (Lê, P.H & cs, 2003)

Hình 2.2b) Bình gốm men rạn. (Lê, P.H & cs, 2003)

Thế kỷ XVII: Đề tài trang trí trên gốm Bát Tràng ngoài các hình rồng, long mã, hổ phù, bông cúc ô van, cánh sen đứng... còn thấy xuất hiện bộ tứ linh, nghệ, hạc... và cả 3 loại cây trúc, cúc, mai.

Thế kỷ XVIII: Đồ gốm Bát Tràng tiếp tục trên đà phát triển trang trí chạm, đắp nổi, thích ứng với men trắng xám và men rạn.

Thế kỷ XIX: Trang trí trên đồ gốm Bát Tràng có một số nét đáng chú ý. Đó là sự xuất hiện nhiều đề tài trang trí biểu hiện mối quan hệ ảnh hưởng với đồ gốm sứ Trung Quốc. Tuy nhiên việc thể hiện các đề tài theo các thủ pháp truyền thống, bằng sự sáng tạo của mình, những người thợ gốm Bát Tràng đã đạt được hệ quả riêng biệt.

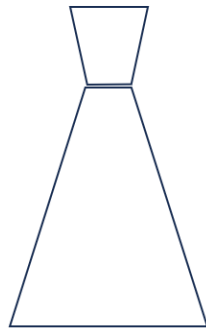
Ngoài các họa tiết, hoa văn truyền thống, đồ gốm sứ Bát Tràng đã có thêm nhiều chủ đề dựa theo những điển tích như: Ngư ông đắc lợi, Ngư ông kéo lưới, Tô vũ chặn dê, Bát tiên quá hải, Tùng-hạc, Long mã và rùa...

2.2. Nghiên cứu nhu cầu thẩm mỹ khách hàng về thời trang dạ hội nữ

Bằng phương pháp điều tra, khảo sát, nhóm tác giả tiến hành thu thập dữ liệu từ nhóm đối tượng mục tiêu thông qua phiếu khảo sát trực tiếp. Với 100 phiếu khảo sát đã được gửi tới nhóm đối tượng có độ tuổi từ 20 đến 35 tại trường đại học Công nghiệp thành phố Hồ Chí Minh.

Phiếu khảo sát đề cập đến các nội dung về nhu cầu, chất liệu, phom dáng, màu sắc, chất lượng sản phẩm và họa tiết trang trí trên trang phục.

Dựa trên các câu trả lời về phom dáng, nhóm tác giả đã tổng hợp được 2 kiểu bóng cắt có tỷ lệ cao nhất là 3:5 với tỷ lệ 62% và 3:8 với tỷ lệ 53%.

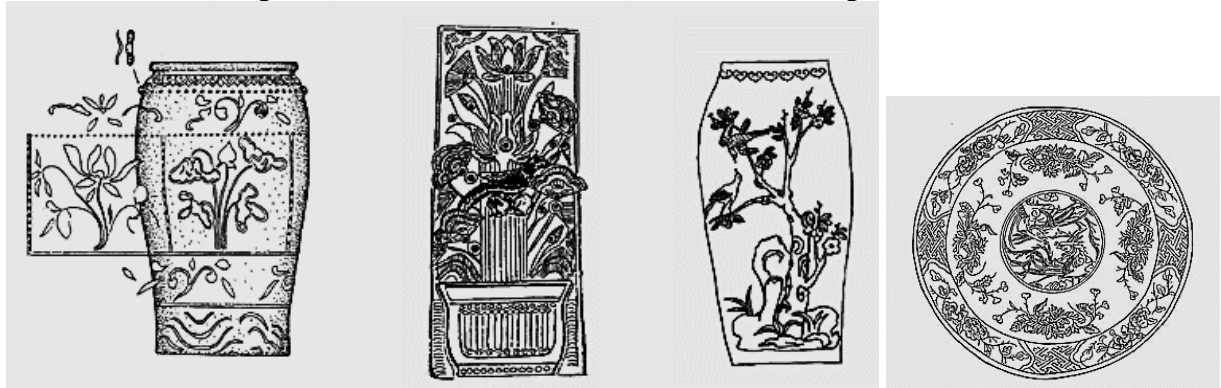

Hình 2.3a. Kiểu bóng cắt 3:5

Hình 2.3b. Kiểu bóng cắt 3:8

Với các câu trả lời về đề tài trang trí, nhóm tác giả lựa chọn 2 mẫu họa tiết có tỷ lệ cao nhất là 66% hoa văn về các loại chim (công, hạc) và 58% họa tiết hoa lá (sen, cúc, trúc, tùng).

Hình 2.4. Các mẫu họa tiết trang trí trên gốm sứ Bát Tràng. (Lê, P.H & cs,2003)

3. KẾT QUẢ VÀ BÀN LUẬN

3.1. Phác thảo ý tưởng bộ sưu tập trang phục dạ hội nữ

Từ mục tiêu ban đầu kết hợp với kết quả khảo sát nhóm đối tượng mục tiêu, nhóm tác giả tiến hành phác thảo các mẫu trang phục dạ hội với các họa tiết trang trí là những mẫu hoa văn hoa lá và các loại chim đã được cách điệu. Các thiết kế phù hợp với xu hướng hiện đại, nhu cầu người tiêu dùng mà vẫn đảm bảo mục tiêu bảo tồn giá trị văn hóa truyền thống. Trong phạm vi bài báo này, chúng tôi xin được trình bày một số mẫu tiêu biểu.

ỨNG DỤNG ĐẶC ĐIỂM TẠO HÌNH VÀ HỌA TIẾT TRANG TRÍ GÓM BÁT TRÀNG....

Bảng 3.1 Mẫu phác thảo bộ sưu tập trang phục dạ hội.

Mẫu 1	Mẫu 2	Mẫu 3	Mẫu 4	Mẫu 5
				
Mẫu cách điệu từ dáng bình hoa thất cổ. Kiểu bóng cắt 3:8. Hoa tiết hoa sen màu xanh lam được in theo bố cục dọc từ chân váy đến eo.	Mẫu cách điệu từ chiếc lục bình dáng cao, kiểu bóng cắt 3:8 với họa tiết hoa sen cổ đặc trưng thường thấy trên các mẫu bình gốm Bát Tràng.	Mẫu cách điệu phom váy từ dáng của chiếc bát úp ngược, kiểu bóng cắt 3:8, họa tiết tùng hạc và cúc hạc.	Mẫu lấy ý tưởng từ bình gốm và họa tiết chim công trên đĩa sứ tròn. Kiểu bóng cắt 3:5. Phần thân váy suôn nhẹ in họa tiết chim phụng.	Mẫu thiết kế kiểu bóng cắt 3:5 với họa tiết công đào xanh lam tạo nên sự nổi bật cho chiếc đầm dạ hội trắng theo dáng bình hoa thất cổ.

3.2. Chất liệu

Bộ mẫu đầm dạ hội sử dụng các chất liệu chủ yếu như: Taffeta ánh kim, taffeta bóng, lưới da, lưới vi tính, organza bóng, lót lụa. Ngoài ra còn có các phụ liệu khác như các loại hạt, pha lê, đá châu, đá dán.

Hình 3.1a Vải sử dụng cho bộ sưu tập

Hình 3.1b Đá châu

3.3. Màu sắc

Màu sắc chủ đạo của bộ mẫu trang phục là màu xanh và trắng lấy ý tưởng từ màu sắc hoa văn trên bình sứ Bát Tràng hiện đại. Sự kết hợp giữa 2 sắc màu nhã nhặn, tinh khiết tạo nên sự thanh lịch, nhẹ nhàng cho trang phục.

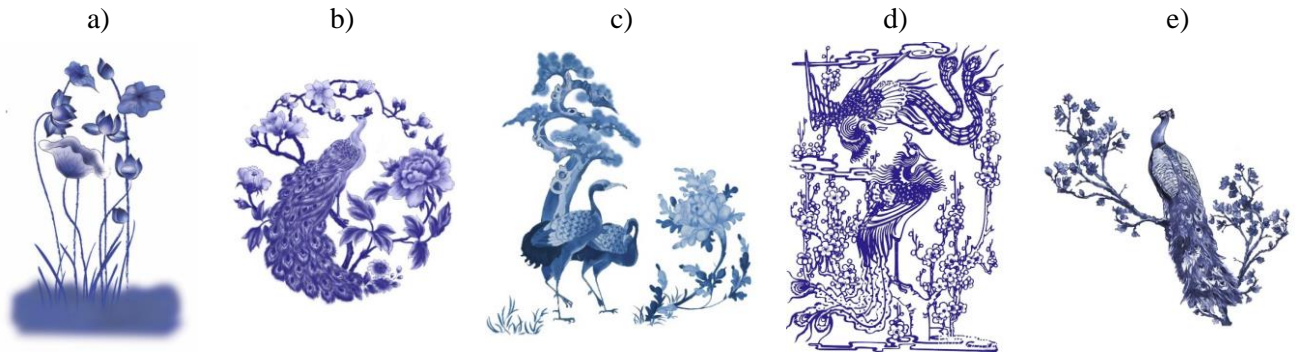

Hình 3.2 Bảng tông màu sử dụng cho bộ sưu tập.

3.4. Thiết kế hoa văn

Từ các mẫu họa tiết hoa lá và chim, nhóm tiến hành sao chép, chỉnh sửa và cách điệu để tạo ra các hình hoa văn trang trí trên trang phục dạ hội với bố cục chặt chẽ mà không làm mất đi những giá trị đặc trưng

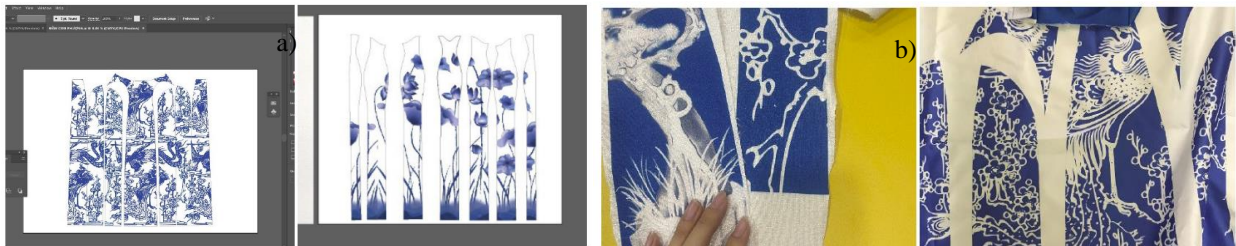
vốn có của nhóm hoa văn này. Những đường nét thiết kế tỉ mỉ, mềm mại và sắp đặt tạo nên các họa tiết trang trí cụ thể của trang phục.

Hình 3.3 Mẫu họa tiết in trên bộ sưu tập
a) Mẫu 1; b) Mẫu 2; c) Mẫu 3; d) Mẫu 4; e) Mẫu 5

3.5. Thiết kế và in mẫu vải

Tiến hành chỉnh sửa độ phân giải màu sắc, sắp xếp bố cục, vị trí các mẫu họa tiết cho một số chi tiết của mẫu trang phục bằng phần mềm Adobe Illustrator (AI). Tiến hành in thử nghiệm, đánh giá mẫu và in vải bằng phương pháp in kỹ thuật số.

Hình 3.4 Thiết kế và in mẫu vải. a) Sắp xếp bố cục mẫu in trên vải; b) In vải kỹ thuật số

3.6. Đính kết hạt và thêu hoa văn

Trên bộ mẫu trang phục còn được trang trí các họa tiết được thực hiện bằng kỹ thuật thêu và đính kết hạt.

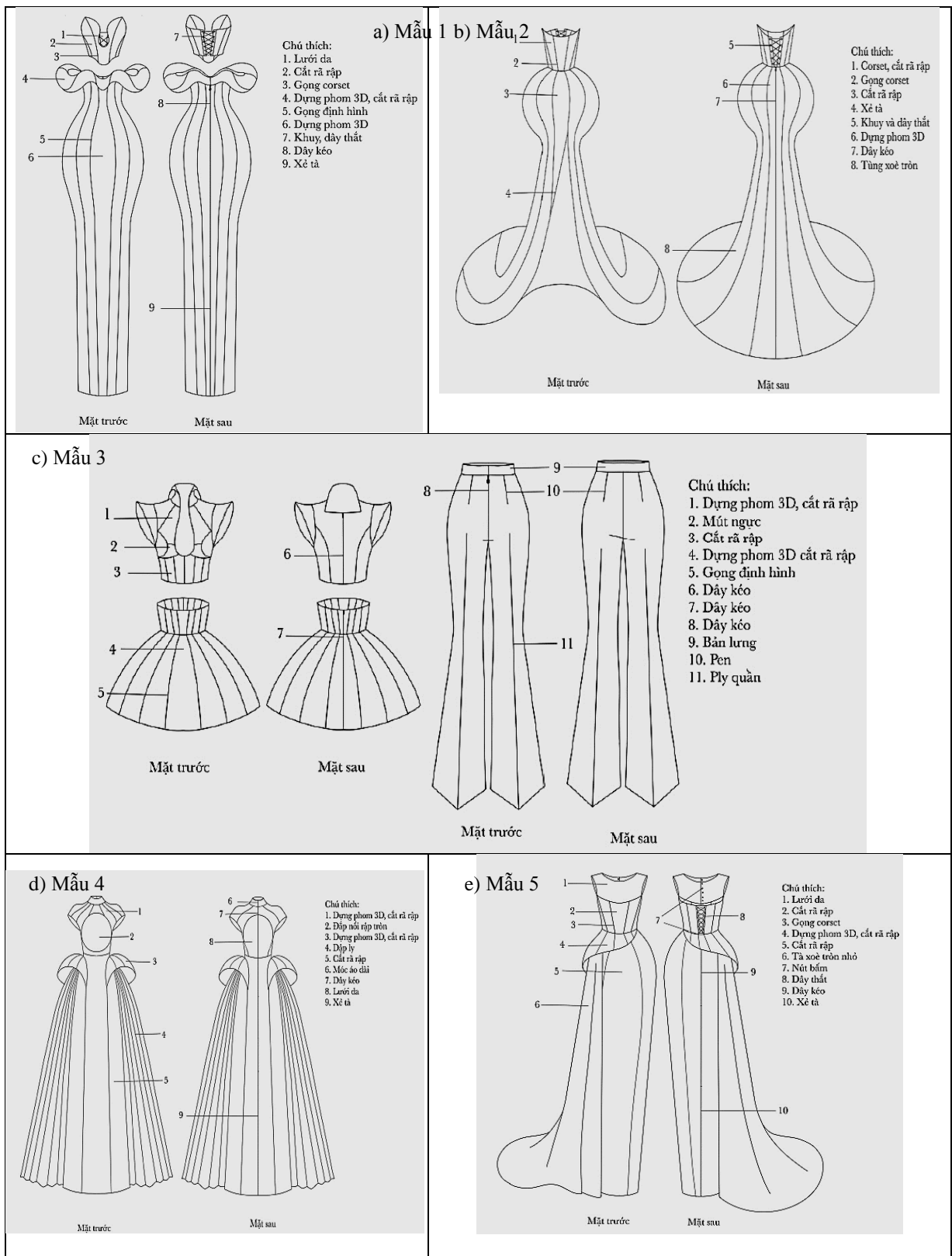

Hình 3.5 Tạo hình trang trí hoa văn bằng kỹ thuật đính kết và thêu.

3.7. Dựng hình mô tả phẳng

Từ bảng phác thảo ý tưởng mẫu nhóm tác giả lập bảng mô tả kết cấu cho từng bộ trang phục như: cấu trúc các chi tiết sản phẩm, nguyên liệu và phụ liệu cần sử dụng, vị trí các đường lắp ráp, đường mở rập, sử dụng các phụ liệu để tạo khuôn dáng như: Gọng corset, gọng định hình, mút ngực. Trang phục sẽ được dựng phom bằng phương pháp thiết kế rập 2D và 3D.

Bảng 3.2 Mô tả phẳng bộ sưu tập dạ hội

3.8. Thiết kế rập 3D

Tiến hành thiết kế rập một số chi tiết của các mẫu trang phục bằng kỹ thuật draping mẫu 3D trên manocanh.

Hình 3.6 Draping mẫu rập 3D

3.9. Hoàn chỉnh bộ mẫu trang phục

Dựa trên phân tích mô tả phẳng mẫu, kiểu cách họa tiết trang trí đã được lựa chọn qua kết quả khảo sát, nhóm tác giả đã tiến hành hoàn thiện mẫu sản phẩm. Với phương pháp triển khai thiết kế họa tiết trang trí là các mảng chính trên trang phục, những mẫu hoa văn cách điệu khi đưa vào trang phục dạ hội rất phong phú, dễ dàng và tiện lợi. Bên cạnh đó, việc khai thác nhu cầu của đối tượng nghiên cứu để thiết kế chi tiết phụ trợ, tạo các bộ cục khác nhau, đã giúp nhóm tác giả tạo chuỗi các mẫu họa tiết trang trí, đặt ở các vị trí khác nhau trên trang phục. Từ đó, có thể tạo ra vô số các mẫu thiết kế trang phục ứng dụng cho trang phục dạ hội nữ.

Hình 3.7 Bộ mẫu trang phục dạ hội nữ lấy ý tưởng từ kiểu dáng và họa tiết từ gốm sứ Bát Tràng

4. KẾT LUẬN

Trong bài báo này, nhóm tác giả đã trình bày ứng dụng kết quả nghiên cứu thiết kế bộ mẫu thời trang dạ hội nữ từ việc nghiên cứu kiểu dáng và đề tài trang trí trên gốm sứ Bát Tràng, kết hợp khảo sát nhu cầu khách hàng, xu hướng thời trang, nhóm tác giả đã đưa ra hai kiểu bóng cắt cho phom dáng của trang phục và lựa chọn họa tiết trang trí là các kiểu hoa văn về hoa lá và chim. Những họa tiết được cách điệu và đưa vào trang trí tại những mảng chính trên trang phục. Các mẫu thiết kế này là cách sáng tạo và độc đáo để kết

ỨNG DỤNG ĐẶC ĐIỂM TẠO HÌNH VÀ HỌA TIẾT TRANG TRÍ GỐM BÁT TRẢNG...

hợp giữa nghệ thuật truyền thống và thời trang hiện đại. Góp phần bảo tồn và phát triển công nghệ kỹ thuật truyền thống của Việt Nam. Đồng thời, ứng dụng này cũng đóng góp vào sự đa dạng và phong phú hóa ngành công nghiệp thời trang, góp phần làm nổi bật vẻ đẹp và giá trị của nghệ thuật truyền thống Việt Nam trên sân khấu thời trang dạ hội quốc tế.

LỜI CẢM ƠN

Nhóm tác giả xin gửi lời cảm ơn đến các thầy cô khoa Công nghệ May và Thời trang Trường Đại Học Công nghiệp TP HCM đã hỗ trợ để nhóm hoàn thành nghiên cứu này.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đính, B.T (2013), *Bát Trảng làng nghề làng văn*, nhà xuất bản Hà Nội.
Lê, P.H, Chiên, Đ.C, & Ngọc, N.Q (2003), *Gốm Bát Trảng thế kỷ 14-19*, nhà xuất bản Thế Giới.
Thắm, P.T, Tuấn, N.T, Hòa, N.T.K, Cát, P.T, Thúy, L.T.D, Lưu Thị Mai Lan, L.T.M (4/2022), *Ứng dụng hoa văn việt cổ trong thiết kế họa tiết trang trí trên trang phục cho thiếu niên*, Tạp chí khoa học và công nghệ, Tập 58 - Số 2.
Shibang Zhang et al. (2022), *The Application of Graffiti Style Illustration in Fashion*, Highlights in Business, Economics and Management, Volume 1.

APPLYING THE SHAPES AND DECORATIVE ELEMENTS OF BAT TRANG CERAMICS IN THE DESIGN OF EVENING CLOTHES

NGUYEN THI THU HANG, NGUYEN MAU TUNG *, MAI CAM TU, LUONG THI TUYET,
HOANG THI MY LY

Faculty of Garment and Fashion Design, Industrial University of Ho Chi Minh City

**Corresponding author: nguyenmautung@iuh.edu.vn*

Abstract. The article presents the research results on the shapes and decorative elements of Bat Trang ceramics applied in the design of women's eveningwear. The research team analyzed and carefully selected the shapes and patterns on the porcelain, creatively incorporating them into a collection of elegant, unique, and stylish eveningwear. The details of the garments will be constructed using both 2D pattern drafting and 3D draping techniques. These designs in the collection represent a delicate fusion of traditional and modern art, contributing to the preservation, promotion, and celebration of Vietnam's unique cultural values.

Keywords: Ceramic shapes, Decorative elements, Evening clothes, Bat Trang ceramic.

*Ngày nhận bài: 01/11/2023
Ngày chấp nhận đăng: 21/01/2024*